

Νέα επαγγέλματα & νέες προσωπικές διαδρομές

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ EUROPARTENAIRES

Ίδρυμα Friedrich-Ebert

Νέα επαγγέλματα και νέες προσωπικές
διαδρομές: ποιες προκλήσεις ανοίγονται για τις
γυναίκες;

Αθήνα, 08/06/2001

Ομιλία Άννας Καραμάνου

Η εκρηκτική ανάπτυξη της τεχνολογίας και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας μας φέρνουν αντιμέτωπους με πολύπλοκα φαινόμενα που μεταμορφώνουν ριζικά τις δομές και τον τρόπο λειτουργίας του κόσμου της εργασίας. Οι νέες τεχνολογίες μεταβάλλουν τη σχέση μας με το χρόνο και το χώρο, υποβαθμίζοντας τη σημασία του τόπου εργασίας, αφού σε πολλές περιπτώσεις είναι εφικτό να δουλεύει κανείς από το σπίτι του ή από οπουδήποτε αλλού.

Είναι γεγονός ότι ήδη έχει ξεκινήσει μια νέα εποχή όπου οι μηχανές με συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό αντικαθιστούν τους εργαζόμενους στη διαδικασία παραγωγής και διακίνησης προϊόντων αλλά και στη παροχή υπηρεσιών. Η οργάνωση της εργασίας αλλάζει με την χρήση των νέων τεχνολογιών, την ενίσχυση του τομέα των υπηρεσιών, την συνεχή ζήτηση για νέα προϊόντα, νέες εξειδικευμένες γνώσεις, την κινητικότητα των κεφαλαίων, το άνοιγμα νέων αγορών.

Ωστόσο, στο παρελθόν, όταν η τεχνολογία αφαιρούσε θέσεις εργασίας από ένα τομέα, συνήθως αναπτύσσονταν νέοι τομείς που απορροφούσαν το πλεονάζον εργατικό δυναμικό. Σήμερα και οι τρεις κύριοι τομείς της οικονομίας – γεωργία, βιομηχανία, υπηρεσίες – υπόκεινται σε τεχνολογικές αλλαγές που ωθούν εκατομμύρια στην ανεργία. Ο μόνος νέος τομέας που αναδείχθηκε είναι ο τομέας της Πληροφορικής, που απασχολεί μια μικρή ελίτ επιχειρηματιών, επιστημόνων, τεχνικών, προγραμματιστών Η/Υ, επαγγελματιών εκπαιδευτών και συμβούλων. Παρά το γεγονός ότι αυτός ο τομέας αναπτύσσεται ραγδαία, δεν αναμένεται να απορροφήσει παρά ένα μικρό μέρος των εκατομμυρίων ανθρώπων που κατά τις επόμενες δεκαετίες θα εκτοπισθούν από τις επαναστατικές αλλαγές που επιφέρει η επιστήμη και η τεχνολογία στη παγκόσμια οικονομία.

Η Ελληνική αγορά εργασίας, χαρακτηρίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό από έντονες ανισορροπίες στην προσφορά και ζήτηση εργασίας κατά επάγγελμα και περιοχή. Αυτό στηρίζεται στο γεγονός ότι η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από ανισομερή ανάπτυξη που αντανακλάται και στη δομή της απασχόλησης.

Στην Ελλάδα ο παραδοσιακά κυρίαρχος αγροτικός τομέας συρρικνώνεται σοβαρά. Η απασχόληση στην ελληνική βιομηχανία εξακολουθεί να έχει πτωτική πορεία. Η κατασκευαστική δραστηριότητα περνά εναλλακτικά περιόδους ύφεσης και ανάκαμψης. Αντίθετα, σημαντική είναι η ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών που εμφανίζει πάντοτε μεγαλύτερο δυναμισμό από τη μεταποίηση. Ανάλογες εξελίξεις επικρατούν και στην αγορά εργασίας. Οι θέσεις εργασίας για τους αγρότες μειώνονται, όπως περιορίζεται για τους βιομηχανικούς εργάτες. Αντίθετα, αυξάνεται η

ζήτηση σε διάφορα επαγγέλματα στους κλάδους των υπηρεσιών, στον τουρισμό, στην υγεία, στην υψηλή τεχνολογία και γενικότερα σε ειδικότητες του τριτογενούς κυρίως τομέα, για άτομα με ικανοποιητική κατάρτιση και δυνατότητα προσαρμογής στις σύγχρονες εξελίξεις της τεχνολογίας.

Όσον αφορά την γυναικεία απασχόληση στην Ελλάδα, με βάση τα στοιχεία της έρευνας της Eurostat, η οποία δημοσιεύθηκε τη 1^η Ιουνίου 2001, στην Ελλάδα η γυναικεία απασχόληση φθάνει μόλις στο 41,3% του γυναικείου πληθυσμού της χώρας, ενώ εξαιρετικά χαμηλά είναι και τα ποσοστά απασχόλησης των νέων γυναικών (15-24 ετών), εκ των οποίων απασχολείται μόνο το 22%. Το τελευταίο αυτό ποσοστό είναι το μικρότερο μεταξύ όλων των χωρών μελών της ΕΕ.

Επιπλέον η Eurostat μας πληροφορεί ότι στην Ελλάδα τα δύο τρίτα (63,5%) των γυναικών εργάζονται στις υπηρεσίες. Η πραγματικότητα αυτή ακολουθεί την τάση που επικρατεί ευρύτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου οι γυναίκες απασχολούνται στον τομέα των υπηρεσιών κατά 80,1%. Από τους επαγγελματικούς τομείς, που περιλαμβάνονται στον κλάδο των υπηρεσιών, οι Ελληνίδες προτιμούν τις δουλειές στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Ο αριθμός των Ελληνίδων που εργάζονται στον τομέα αυτό ξεπερνά τις 235.000. Στην εκπαίδευση εργάζονται περίπου 142.000 Ελληνίδες, ενώ στον τομέα της υγείας και της κοινωνικής μέριμνας γύρω στις 105.000.

Στον τομέα της γεωργίας οι Ελληνίδες αποτελούν εξαίρεση σε σχέση με τις ομόφυλές τους στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.. Ετσι, ενώ στην Ευρώπη ο μέσος όρος απασχόλησης των γυναικών στη γεωργία είναι μόνο 4%, στην Ελλάδα 23,1% των εργαζόμενων γυναικών ασχολούνται με γεωργικές εργασίες. Ποια θα είναι η μελλοντική τάση; Γεωργία ή υπηρεσίες

θα «προτιμήσουν» οι Ελληνίδες; Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, το 2015 το 65,1% του πληθυσμού της χώρας μας θα διαμένει σε αστικά κέντρα, έναντι του σημερινού 59,5%, ενώ οι υπηρεσίες θα αποτελέσουν τον κυριότερο τομέα απασχόλησης των γυναικών της χώρας μας.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΗΕ για την ανεργία, το 1997, το ποσοστό των μακροχρόνια άνεργων γυναικών είναι 62.2% έναντι 45.8% των μακροχρόνια άνεργων ανδρών. Η ανεργία των γυναικών μεταξύ 15 και 64 ετών είναι υπερδιπλάσια των ανδρών, 15% έναντι 6.4%.

Σχετικά με την ανισότητα στην εργασία, στοιχεία της Eurostat αποκαλύπτουν ότι η Ελληνίδα αμείβεται μόνον με το 68% της αμοιβής των ανδρών, και καθώς περνά ο χρόνος, η διαφορά αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών ολοένα και μεγαλώνει (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ 26/08/1999, 15). Οι διαφορές αυτές οφείλονται στο γεγονός ότι οι γυναίκες συνήθως καταλαμβάνουν θέσεις με μικρές αμοιβές, ακόμη και όταν διαθέτουν περισσότερα προσόντα από τους άνδρες. Επιπλέον, οι γυναίκες δεν συμμετέχουν σε ικανοποιητικό βαθμό σε επαγγέλματα που συνδέονται με τις νέες τεχνολογίες ή τη διεύθυνση επιχειρήσεων. Ο ΟΗΕ εκτιμά ότι το 75% της μη αμβιβαλλόμενης εργασίας, στην Ελλάδα, καλύπτεται από γυναίκες. Η συντριπτική πλειονότητα των εργαζομένων υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης ή άλλων άτυπων και ασταθών μορφών εργασίας είναι γυναίκες.

Στον τομέα της εκπαίδευσης, το μερίδιο των πτυχιούχων ΑΕΙ και ΤΕΙ είναι ανάλογο στις γυναίκες και στους άνδρες. Επιπλέον, το ποσοστό των γυναικών με ανώτερη-ανώτατη-μεταπτυχιακή εκπαίδευση είναι υψηλότερο (37%) από το αντίστοιχο των ανδρών (34%). Παρ'όλα αυτά, η συμμετοχή των γυναικών στις θέσεις των διευθυντικών στελεχών είναι 4,9%,

22,3% μεταξύ των εξειδικευμένων υπαλλήλων και 32,5% στις θέσεις των προϊσταμένων. Από την άλλη πλευρά, ποσοστό 41,4% των απλών υπαλλήλων είναι γυναίκες, 35,1% του βοηθητικού προσωπικού (φύλακες, κλητήρες) και, βεβαίως, 99,8% του προσωπικού καθαριότητας!

Αναμφισβήτητα, η εικόνα της απασχόλησης των γυναικών, γενικότερα, είναι στενά συνυφασμένη την κουλτούρα κάθε χώρας και με την ποιότητα της δημοκρατίας.

Είναι βέβαιο, ότι υπάρχει άμεση και αμοιβαία επιρροή ανάμεσα στο ευρύτερο κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας, στο σύστημα εκπαίδευσης και στις επαγγελματικές επιλογές των γυναικών. Ασφαλώς, η θέση των γυναικών στην εργασία συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη θέση τους στην οικογένεια και τις επιλογές τους στο εκπαιδευτικό σύστημα. Οι διαφορετικές κατευθύνσεις σπουδών, που ακολουθούν τα δύο φύλα, έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία, ουσιαστικά, δύο αγορών εργασίας που καθορίζονται από το φύλο και έχουν τεράστιες διαφορές μεταξύ τους. Παράλληλα ο συντηρούμενος παραδοσιακός ρόλος στην οικογένεια, ο φυλετικός καταμερισμός εργασίας, η επιβίωση διπλών κανόνων σεξουαλικής ηθικής και τα κοινωνικά στερεότυπα επιδρούν καταλυτικά στην εξέλιξη και στη θέση των γυναικών στον επαγγελματικό στίβο.

Για τις εργαζόμενες που θα διαθέτουν γνώσεις και δυνατότητες διαρκούς ανανέωσής τους έχουν μεγαλύτερες προοπτικές απασχόλησης και υψηλών εισοδημάτων. Η γνώση ξένων γλωσσών και ειδικότερα της αγγλικής και υποχρεωτική εξοικείωση με την σύγχρονη τεχνολογία αποτελεί βασικό οπλοστάσιο για τη νέα εργαζόμενη του μέλλοντος. Εξαιτίας των ταχύτατων εξελίξεων της τεχνολογίας και της οικονομίας, οι νέες εργαζόμενες θα πρέπει να

συνδυάζουν την εξειδίκευση με την ευρύτητα των γνώσεων

Όσον αφορά γενικότερα την Ε.Ε., οι γυναίκες απασχολούνται στον τομέα των υπηρεσιών σε ποσοστό 80% έναντι 55% των ανδρών. Αυτό σημαίνει ότι το ρίσκο να χάσουν την δουλεία τους είναι μικρότερο έναντι των ανδρών οι οποίοι απασχολούνται, κατά κύριο λόγο, στον αγροτικό και βιομηχανικό τομέα όπου οι απώλειες θέσεων εργασίας είναι μεγάλες, λόγω της αναδιάρθρωσης που παρατηρείται σε αυτούς τους τομείς από την εκβιομηχάνιση της γεωργίας και τις ραγδαίες εξελίξεις των νέων τεχνολογιών. Ακόμα παρατηρείται υπό-εκπροσώπηση των γυναικών σε τομείς υψηλής διοικητικής ευθύνης όπου μόνο το 6% των θέσεων καταλαμβάνουν γυναίκες.

Σχετικά με την γυναίκα επιστήμονα, η υποεκπροσώπηση της στην επιστήμη, την έρευνα και την οικονομική ανάπτυξη στην Ε.Ε., αποτελεί ένα βασικό θέμα που εξακολουθεί να οριοθετεί και να περιορίζει το ερευνητικό δυναμικό της Ευρώπης. Παρά την υψηλή συμμετοχή των γυναικών στην ανώτερη εκπαίδευση (50%), σε πολλές χώρες μέλη, οι γυναίκες εκπροσωπούν λιγότερο από το 5% των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας..

Στην Ε.Ε., οι ανισότητες στον τομέα απασχόλησης γυναικών δηλώνονται: στην έλλειψη αναγνώρισης της αξίας της γυναικείας εργασίας από το κοινωνικό σύνολο, ανισότητα στην υμιαπασχόληση, καθώς η μερική απασχόληση αποτελεί την κύρια απασχόληση των γυναικών, όπως και η σιωπηρή αποδοχή της γυναικείας ανεργίας, η οποία βρίσκεται σε υψηλά ποσοστά (το ποσοστό ανεργίας μεταξύ 15-25 χρονών ανέρχεται στο 21% έναντι 18,2% των νέων ανδρών), ενώ η απασχόληση των

γυναικών ανέρχεται στο 51,2% συγκριτικά με το 70,8% των ανδρών.

Οι απόψεις που επικρατούν στην Ε.Ε. σχετικά με την αγορά εργασίας εξελίσσονται ως εξής: Η μία άποψη – βασιζόμενη στο γεγονός ότι στις γυναίκες ανοίγει το ένα τρίτο των νέων επιχειρήσεων που σχετίζονται με την νέα οικονομία – υποστηρίζει ότι η νέα οικονομία εξαφάνισε το μονοπώλιο των ανδρικών εργασιών. Επιπλέον στους τομείς της επικοινωνίας και οπτικοακουστικών μέσων δεν υπάρχει φυλετικό προκαθορισμό με αποτέλεσμα να παρέχει θετική προοπτική για τις γυναίκες και νέες μορφές εργασίας που έχουν δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας επανέφεραν την γυναίκα στην αγορά εργασίας.

Η δεύτερη άποψη επισημαίνει το κίνδυνο της κοινωνικής απομόνωσης των γυναικών λόγω της άσκησης εργασίας από το σπίτι, καθώς από τη μία αποδυναμώνει την κοινωνική αναγνώριση της εργασιακής προσφοράς της και από την άλλη η εργασία ως έννοια θα χάσει μία από τις βασικές λειτουργίες της: την κοινωνικοποίηση των ατόμων.

Από τις διάφορες έρευνες έχει διαπιστωθεί ότι χώρες με υψηλό βαθμό γυναικείας απασχόλησης (Βόρεια Ευρώπη) εμφανίζουν χαμηλά ποσοστά ανεργίας. Αντίθετα, οι χώρες όπου η απασχόληση δεν ξεπερνά το 40-50% (Νότια Ευρώπη) εμφανίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας. Επιπλέον, έχοντας υπόψη ότι το ποσοστό γεννήσεων συνδέεται άμεσα με τις συνθήκες εργασίας που προσφέρονται στις γυναίκες θα κατέληγα στο συμπέρασμα ότι η πλήρη απασχόληση των γυναικών σημαίνει δημιουργία θέσεων εργασίας, ανάπτυξη και λύση του δημογραφικού προβλήματος.

Τέλος, εκτιμώ ότι οι κατ'εξοχήν ικανότητες της γυναίκας: η ικανότητα συμβιβασμού, επίτευξης

συναίνεσης, η ομαδική εργασία και η
ευαισθησία που χαρακτηρίζει το γυναικείο
φύλο αποτελούν το κλειδί της επιτυχίας της
κοινωνίας μας στην αρχή του 21^{ου} αιώνα.